

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สารสนเทศเป็นข้อมูล ข่าวสาร ความคิด ความรู้ ที่ได้รับการเลือกสรร ประมวลให้เหมาะสมกับการใช้งานและนำมาบันทึกหรือเสนอในสื่อประเภทต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สารสนเทศการศึกษาทางไกล เป็นสารสนเทศประเภทหนึ่งที่น่าสนใจเนื้อหาสาระด้านการศึกษาทางไกล ครอบคลุมการจัดการการศึกษาทางไกลในด้านต่างๆ เช่น ปรัชญา ระบบการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ระบบสื่อ การประเมินผลการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษาทางไกล เป็นต้น

สารสนเทศการศึกษาทางไกล เป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน โดยเฉพาะการเรียนการสอนในระบบทางไกลของมหาวิทยาลัย ผู้สอนได้ใช้สารสนเทศเป็นข้อมูลประกอบการเขียนประมวลสาระ การกำหนดกิจกรรมในแนวการศึกษาชุดวิชาให้ผู้เรียนปฏิบัติ และใช้เป็นชิ้นงานในแผนกิจกรรมการศึกษาประจำชุดวิชาให้ผู้เรียนไปดำเนินการศึกษาค้นคว้า วิพากษ์ สังเคราะห์ ในการสัมมนา กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เป็นต้น ผู้เรียนโดยเฉพาะผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษาใช้สารสนเทศในการศึกษาหาความรู้ในสาขาใดสาขาหนึ่ง รวมทั้งนำไปอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้า ทำให้ข้อมูลที่น่าสนใจมีความน่าเชื่อถือ อีกทั้งการใช้สารสนเทศอ้างอิงยังทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และทักษะในการใช้สารสนเทศที่มาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ มีกระบวนการแสวงหาความรู้ ข้อเท็จจริงอย่างมีแบบแผนที่น่าเชื่อถือได้

สำนักบรรณสารสนเทศเป็นห้องสมุดส่วนกลางของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย พันธกิจหนึ่งของสำนักบรรณสารสนเทศคือเป็นแหล่งรวบรวมสารสนเทศการศึกษาทางไกลเพื่อให้บริการแก่บุคลากรและผู้เรียนทางไกล ปัจจุบันสารสนเทศการศึกษาทางไกลที่สำนักบรรณสารสนเทศ จัดหา จัดเก็บและให้บริการมีทุกรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สารสนเทศการศึกษาทางไกลในรูปแบบดังกล่าวเรียกโดยรวมว่าเป็นทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล มีหน่วยสนเทศการศึกษาทางไกลเป็นหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการสารสนเทศประเภทนี้โดยเฉพาะ

นับแต่มหาวิทยาลัยก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน หน่วยสนเทศการศึกษาทางไกลมีการสะสม รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศทางไกลอย่างต่อเนื่อง ตามความก้าวหน้าด้านวิทยาการของการศึกษาทางไกลควบคู่กับพัฒนาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปัจจุบันหน่วยสนเทศการศึกษาทางไกล มีทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลให้บริการทั้งในรูปสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ครอบคลุม หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รายการการประชุมสัมมนา คู่มือปฏิบัติงาน วารสาร

การศึกษาทางไกลฉบับย้อนหลัง และสำเนาบทความวารสารภาษาต่างประเทศ ส่วนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีบริการ คือ ฐานข้อมูลดัชนีและสารสังเขปของบทความการศึกษาทางไกลภาษาอังกฤษ

อย่างไรก็ตาม หน่วยสนเทศการศึกษาทางไกลยังไม่มี การสำรวจประเภท เนื้อหา ของทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลที่มีจัดเก็บและให้บริการในหน่วยว่าเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทใด มีเนื้อหาใดใด ทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลที่มีส่วนใหญเป็น สิ่งพิมพ์ที่ได้รับอภิชนนทานการ ยกเว้น สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ ตำรา ที่จัดซื้อเข้ามาตามความต้องการของคณาจารย์และนักวิจัย การพิจารณาและตัดสินใจซื้อหนังสือ ตำราด้านการศึกษาทางไกลที่ผ่านมาส่วนใหญ่พิจารณาเนื้อหาจากสารบัญ ชื่อเรื่อง ปีพิมพ์ล่าสุดเป็นหลัก การตัดสินใจซื้อโดยพิจารณาจากข้อมูลดังกล่าว อาจไม่เพียงพอและนำไปสู่การจัดซื้อซ้ำซ้อนในด้านเนื้อหา เพราะทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาค่อนข้างลึกเฉพาะด้าน ยิ่งกว่านั้นการพิจารณาและตัดสินใจซื้อโดยพิจารณาจากปีที่จัดพิมพ์อาจไม่ได้ สิ่งพิมพ์ที่มีการปรับปรุงเนื้อหาเป็นการพิมพ์ใหม่ (reprint) ไม่ใช่การปรับปรุงเนื้อหา (editing) และหากพิจารณาในด้านการใช้งบประมาณ ถือว่าเป็นการใช้งบประมาณที่ไม่คุ้มค่า โดยเฉพาะการจัดซื้อหนังสือ ตำราการศึกษาทางไกลภาษาอังกฤษที่มีราคาค่อนข้างสูง และมีการใช้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้หนังสือภาษาไทย จากการสำรวจการใช้หนังสือภาษาอังกฤษด้านการศึกษาทางไกลบางเล่มโดยพิจารณาข้อมูลจากวันกำหนดส่งท้ายตัวเล่มของหนังสือ พบว่า ตำราภาษาอังกฤษบางเล่ม มีการใช้เพียง 1-2 ครั้งเท่านั้นนับจากวันที่มีการจัดซื้อและนำตัวเล่มออกให้บริการ และพบว่า หนังสือภาษาอังกฤษที่จัดซื้อเข้ามาจำนวนหนึ่ง ไม่มีประวัติการยืมออกเลย

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การใช้เทคนิคหรือวิธีวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นระเบียบวิธีการศึกษา หรือค้นหาข้อเท็จจริง โดยการรวบรวมเอกสารที่ศึกษาเนื้อหาด้านเดียวกัน มาวิเคราะห์หาข้อสรุป และนำเสนอข้อสรุปอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การได้องค์ความรู้ใหม่ เป็นวิธีที่มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์ เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ทราบเนื้อหาและประเภทของทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลว่าเป็นสิ่งพิมพ์ด้านใด มีบริการมากน้อยเพียงใดและมีเนื้อหาใด อันเป็นแนวทางในการจัดการสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล ทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่รับผิดชอบการจัดการสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล ทราบถึงเนื้อหาสารสนเทศที่ยังมีจำนวนน้อยแต่สำคัญและจำเป็นต้องจัดหาเพิ่มเติมหรือเนื้อหาที่มีความซ้ำซ้อน สิ่งพิมพ์ที่มีการใช้น้อย ขณะเดียวกัน ผู้ปฏิบัติงานจัดหมวดหมู่และทำรายการทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลได้ใช้ผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการวิเคราะห์หมวดหมู่และจัดทำรายการทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลอย่างเหมาะสมต่อไป ยิ่งกว่านั้นยังก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านการจัดองค์ความรู้การศึกษาทางไกลอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการวิจัย อันจะส่งผลที่ดีต่อมหาวิทยาลัยเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากสารสนเทศการศึกษาทางไกลมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยใช้สารสนเทศการศึกษาทางไกลสนับสนุนพันธกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อให้มหาวิทยาลัยบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะในแผนการปฏิบัติการของมหาวิทยาลัยได้ระบุเป้าหมาย หลายข้อที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศการศึกษาทางไกลสนับสนุน เช่น ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก ด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้ในระบบการศึกษาทางไกลแก่ผู้เรียน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคุณภาพการให้บริการการศึกษาด้วยการจัดเตรียมสื่อการศึกษาทางไกลที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษา อันเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาเพื่อลดการลาออกกลางคันของนักศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 4 การนำสารสนเทศการศึกษาทางไกล เสนอบนเว็บไซต์ เพื่อเป็นบริการสังคมในระบบทางไกลที่รวมสื่อทางไกลไว้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 7.1 จำแนกประเภทและภาษาของทรัพยากรสารสนเทศการศึกษาทางไกล
- 7.2 จัดกลุ่มเนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล
- 7.3 สืบรวจการใช้ทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งพิมพ์ด้านการศึกษาทางไกลที่นำมาศึกษาครั้งนี้เป็นสิ่งพิมพ์ที่จัดเก็บและให้บริการในหน่วยสารสนเทศการศึกษาทางไกล ฝ่ายบริการสนเทศ สำนักบรรณสารสนเทศ ครอบคลุมหนังสือภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วิทยานิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ งานวิจัยภาษาอังกฤษ รายงานการประชุม สัมมนา ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2521-2553 ไม่รวมสิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกลประเภทงานวิจัยภาษาไทย วารสาร และสำเนาบทความ

หน่วยวิเคราะห์เนื้อหา คือ ทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลในรูปสื่อสิ่งพิมพ์ 1 ชื่อเรื่อง

4. ข้อตกลงการวิจัย

- 4.1 สิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกลที่นำมาวิเคราะห์เนื้อหาใช้เฉพาะสิ่งพิมพ์ที่มีตัวเล่มให้บริการบนชั้น และสามารถติดตามตัวเล่มได้
- 4.2 ผู้วิจัยจะใช้คำว่า สิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกล และ คำว่า ทรัพยากรสารสนเทศทางไกล สลับกันไป เมื่อกล่าวถึง ทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล
- 4.3 การสำรวจการใช้สิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกลจะไม่สำรวจสิ่งพิมพ์ประเภทงานวิจัยและวิทยานิพนธ์

5. นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง วิธีการ เทคนิคการวิจัยที่ใช้จำแนกทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลประเภทสิ่งพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ออกเป็นประเภทภาษา จัดกลุ่มเนื้อหาตามระบบ IC DL และวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล

ทรัพยากรสารสนเทศการศึกษาทางไกล หมายถึง สิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกลที่จัดเก็บและให้บริการในหน่วยสารสนเทศการศึกษาทางไกล ฝ่ายบริการสนเทศ สำนักบรรณสารสนเทศ ครอบคลุมหนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และรายงานการประชุม สัมมนา

หนังสือ หมายถึง หนังสือทั่วไปและหนังสืออ้างอิง ตำราทางวิชาการ คู่มือ เอกสาร ประกอบการเรียนการสอน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่นำเสนอสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล

หนังสืออ้างอิง หมายถึง สารานุกรม พจนานุกรม คู่มือ บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ ทำเนียบนาม นามสงเคราะห์ รายชื่อ วรรณคดี สารระสังเขป สถิติ ด้านการศึกษาทางไกล

วิทยานิพนธ์ หมายถึง ผลการศึกษาของนักศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกภาษาไทยและภาษาอังกฤษในและต่างประเทศ ที่นำเสนอเนื้อหาทางการศึกษาทางไกล

งานวิจัย หมายถึง สิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษที่เสนอผลการศึกษา การวิเคราะห์ การประเมินผล ที่มี การนำวิธีการวิจัย (methodology) มาใช้ในการศึกษา ครอบคลุม รายงานการวิจัย รายงานผลการวิจัย รายงานการประเมินผล รายงานการวิเคราะห์ต่าง ๆ

การใช้ทรัพยากรสารสนเทศการศึกษาทางไกล หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลการใช้สิ่งพิมพ์ด้านการศึกษาทางไกลจากประวัติการยืมในใบกำหนดส่ง (date due) ทำยตัวเล่มของสิ่งพิมพ์แต่ละชื่อเรื่อง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทราบถึงสภาพเนื้อหาโดยรวมและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลที่มีบริการในสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

5.2 ได้บรรณานุกรมสิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกลที่มีการพิมพ์ระหว่างปี 2521-2555 เพื่อนำไปใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าและสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกล

5.3 ทราบถึงประเภทและจำนวนของสิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกลที่จัดเก็บและให้บริการในสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทำให้ทราบถึงปริมาณและความเพียงพอของทรัพยากรสารสนเทศที่จัดเก็บแต่ละประเภท ประเภทและเนื้อหาสารสนเทศการศึกษาทางไกลที่มีจำนวนน้อยหรือยังไม่จัดเก็บและให้บริการ

5.4 ทราบถึงการใช้สิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกล ประเภทและเนื้อหาสิ่งพิมพ์ทางไกลที่มีการใช้อย่างต่อเนื่องและมีการใช้น้อย หรือ ไม่มีการใช้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศด้านการ อื่นทั้งยังเป็นการสำรวจจุดอ่อนต่าง ๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติงานการจัดการสารสนเทศการศึกษาทางไกล ในด้านความซ้ำซ้อนของเนื้อหา เนื้อหาที่มีการจัดหาน้อยแต่มีการใช้มาก

5.5 ใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์และผู้ปฏิบัติงานจัดหา จัดหมวดหมู่ ทำรายการและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศด้านการศึกษาทางไกลได้อย่างเหมาะสม

5.6 เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศการศึกษาทางไกล โดยเฉพาะการพิจารณาจำหน่ายออกสิ่งพิมพ์การศึกษาทางไกลที่มีเนื้อหาล้าสมัยและไม่มีการใช้ประโยชน์

